

Introduktion til undringsbaseret seminar

Udarbejdet af Sisse Charlotte Norre og Isabell Friis Madsen

Effektivisering og et ønske om produktivitet præger i øjeblikket vores offentlige sektor. Inden for sundhedsvæsenet viser dette sig ex. ved et stigende fokus på øget kvalitet, målrettede produktivetskrav og effektiviserede arbejdsgange.¹ Vi oplever, at noget fint og betydningsfuldt kan gå tabt, hvis vi kun lærer kommende sygeplejersker at tænke i klare mål og midler. I mødet med patienterne kræves også et sanseligt nærvær, hvor man møder patienten åbent og autentisk, for at kunne foretage et situationsspecifikt fagligt skøn. Et nærvær som indgående beskrives i blandt andre Kari Martinsens forfatterskab og omtalt af hende, som at se med "hjertets øje"².

Baggrunden for at udvikle en ny tilgang til dialogen i sygeplejerskeuddannelsens seminar kan findes i teorier om undren og filosofisk samtale. Denne tilgang er blandt andet udviklet af Finn Thorbjørn Hansen, professor i filosofi ved Aalborg Universitet. Tanken er, at der er med afsæt i *personlige oplevelser fra egen sygeplejeps praksis og i sanseligt nærvær* i netop denne praksis, at vi kan lære mere både om praksis og om os selv som professionsudøvere. Sådanne personlige oplevelser kan undersøges gennem samtaler, hvor man søger at blive klogere på sin egen berørthed eller ramthed og derudfra stiller et eller flere filosofiske spørgsmål. Disse filosofiske - eller alment menneskelige spørgsmål - bringes så til undersøgelse i samtale med andre. Fortællingerne er præget af den personlige berørthed, ramthed i forbindelse med oplevelsen af magtesløshed eller tværtimod netop dét, at kunne magte situationen, kan opstå i alle situationer - også de allermost hverdagsagtige.

4 stemmer i uddannelsen

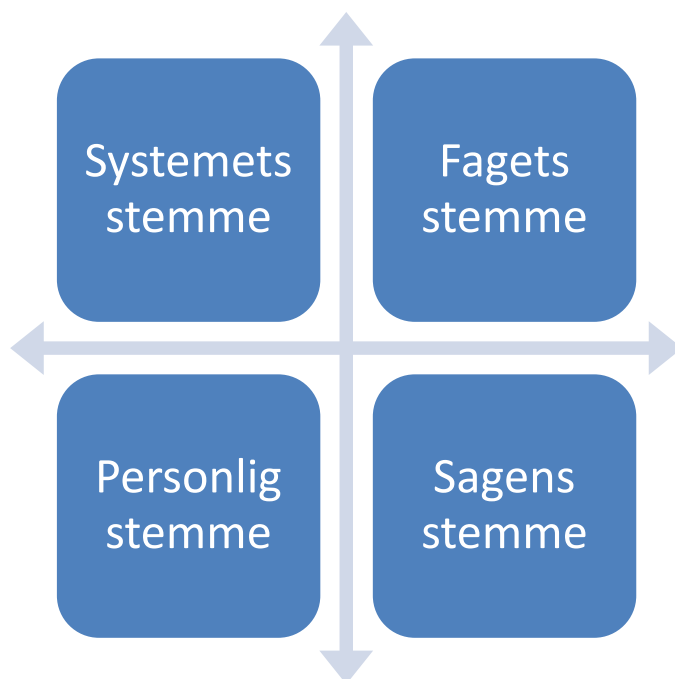
Finn T. Hansen ³ anfører, at der er fire forskellige læringsrum når vi taler uddannelse. I hvert rum tales der med hver sin stemme.

¹ Indenrigs- og sundhedsministeriet: "Produktivitet i sundhedsvæsenet", 2005

http://www.sum.dk/Aktuelt/Publikationer/~media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2005/produktivitet_p%C3%A5_sundhed.ashx

² Martinsen, K. "Øjet og kaldet", 2001. Munksgaard.

³ Hansen, Finn Thorbjørn: "Filosofisk vejledning og praktisk kundskab i professionsuddannelser." Rapport fra et forskningsbaseret udviklingsprojekt på Århus Lærerseminarium, VIA University College (2007--2010), DPU, Aarhus Universitet, 2010

I uddannelser generelt er vi dygtige til at arbejde fra **systemets** (Organisationen/Krav) og **fagets** (Viden /Teori) stemme. Systemets stemme handler om, hvad praksis eller arbejdsmarkedet forventer at en sygeplejerske er og kan. Fagets stemmer handler om sygeplejens fagtraditioner – dvs. den viden og de teorier som sygeplejen i dag finder sætligt vigtig. Fagets stemme kan dermed beskrives som "det vi allerede ved" – og arbejdet med at koble teorien til praksis. Der hvor vi er knap så stærke i professionsuddannelser i dag, er når det kommer til personens og sagens stemme. **Personens** stemme handler om at arbejde med egne værdier og egen toning af professionspraksis. Denne stemme kan ligne det Kari Martinssen tidligere har beskrevet som "personorienteret professionalitet".⁴**Sagens** stemme handler om at sanse det eller de fænomener der er på spil i mødet med et andet menneske. Det handler om at fornemme, hvad det er der kalder på os – hvad er det der rammer os helt eksistentielt når vi står i en given situation? Sagens stemme har med et sanseligt nærvær at gøre, det at sygeplejersken hører, ikke bare hvad der siges – men hvad hele situationen kalder hende til at gøre og være. Alle stemmer er lige vigtige – derfor skal vi i praksis være opmærksomme på ikke at lade nogen af stemmerne blive så skingre, at de overdøver resten. Spørgsmålet er, om vi i dag lader fagets og systemets stemmer blive skingre og overdøvende i uddannelsen af professionsbachelorer i sygeplejerskeuddannelsen.

⁴ Martinsen, K. Fra Marx til Løgstrup, 2000

Undren handler om at opøve en sans for den personlige og sagens stemme. Ikke som erstatning for fagets og systemets stemmer – men som et supplement.

Spørgsmålet er så, hvordan man pædagogisk kan arbejde med personens- og systemets stemmer?

Nærværende bud på en undringsbaseret tilgang til seminar tager afsæt i Finn Thorbjørn Hansens arbejde med "at undre sig, særligt hans arbejde med "kundskabsværkstedet" som samtalerum⁵. Derudover tager tilgangen afsæt i et igangværende 3 årigt forsknings-og udviklingsprojekt under overskriften "undringsbaseret entreprenørskabsundervisning", som sygeplejerskeuddannelsen i Randers blandt andet er engageret i.

Seminarformen

Seminaret tager afsæt i et skriftligt oplæg fra de studerende om en situation hvor der var noget på spil for den studerende. Sådanne fortællinger fra praksis, der udspringer af en personlig berørthed eller ramthed, indeholder en verden af implicite forståelser, og kan betragtes som en oplevelse 'inde fra praksis', frem for at undersøge praksis 'udefra' ved hjælp af fx teorier, fiktive eksempler og begrebsanalyse.

De studerende skal tage fat i en situation fra praksis, som har berørt dem. De behøver ikke, at vide hvorfor eller hvordan situationen berørte dem og fortællingen må ikke blive problemidentificerende eller problemløsende.

Ofte vil vejleder eller underviser på forhånd give et overordnet undringsspørgsmål, som fortællingen taler sig ind i.

Det skriftlige oplæg er cirka 2 sider.

Dialogen

Under seminaret starter den studerende med sin fortælling. Denne danner udgangspunkt for efterfølgende dialog i gruppen.

At undre sig sammen kræver en særlig dialogform. Typiske træk ved 'filosofisk samtalekultur' er, at den er åben, lyttende og ikke dømmende. Gennem dialogen søges ikke efter specifikke

⁵ Hansen, Finn Thorbjørn: "Filosofisk vejledning og praktisk kundskab i professionsuddannelser." Rapport fra et forskningsbaseret udviklingsprojekt på Århus Lærerseminarium, VIA University College (2007--2010), DPU ,Aarhus Universitet, 2010
Hansen, Finn Thorbjørn: "At stå i det åbne"2008, Hans Reitzels Forlag

løsninger eller umiddelbar nytteværdi. I stedet forsøger man at støtte hinanden i forhold til undren, øget forståelse og indsigt. Der rejses spørgsmål af mere undrende karakter. Spørgsmålet giver den enkelte og gruppen som helhed mulighed for at reflektere videre over den hændelse, der berørte vedkommende. Derigennem vil kunne opnås større indsigt og forståelse. Samtalens formål er, at rejse et (eller flere) filosofiske spørgsmål til praksisfortællingen.

Igennem seminaret styrer underviser/vejleder processen, hvor der grundlæggende foretages 4 bevægelser:

Fænomenologisk moment – at møde sin praksis og undren

Seminaret starter med den rene beskrivelse, sådan at gruppen kommer med ind i fortællingen. Fra den fænomenologiske fortælling rejser der sig en eller flere fælles undringer. Undren er i denne sammenhæng kendetegnet ved at have filosofisk og alment menneskelig karakter og spørgeretning – et spørgsmål, som ingen i gruppen fuldt ud kan give svar på. Et eks. Kunne være: *"hvad vil det i grunden sige, at være professionel i et godt møde med forældre i en børneafdeling?"*.

Når denne undren er rejst undersøger gruppen sammen, hvad der tages for givet i fortællingen? Og hvad fortæller fortællingen om professionalisme og om gode møder i en børneafdeling?

Denne dialog er fri og associationsbunden. Facilitatoren er dog nødt til at bryde af og ændre kurs, hvis dialogen får problemløsningens karakter. I denne fase er det livet og erfaringen som har taleret – hvorfor der IKKE inddrages teori. Dialogen varer cirka 15 min til hver fortælling.

Hermeneutisk moment – at møde egen undren udtrykt i menneskehedens store fortællinger

1. I denne fase inviteres andre fortællinger ind i dialogen. Findes der skønlitteratur, malerier, eventyr, musikstykker, film e.lign. som kan bidrage til vores undren? Og hvad fortæller de i så fald? Kunstens fineste opgave er at formidle noget om menneskelivet – og derfor kan der være dyb indsigt at hente, ved at gå denne vej. Alle i gruppen kan frit og associationsstyret inddrage kunstværker – og resten af gruppen er forpligtet på at "lege med"..
2. Først EFTER at have gået vejen omkring egne erfaringer, undren og værdier og dernæst de store kunstners bidrag, bevæger vi os ind i fagets fortællinger og teorier. Vi spørger nu, hvilke faglige teorier der kan bidrage – gøre sig værdige til – at tale ind i gruppens undren. Det er væsentligt både at bringemedspillere og modspillere på banen – for ikke

bare at "bekræfte" gruppens nyvundne indsigter. Teorien inddrages nu ikke som den eneste sandhed – men som et bud på linje med andre bud ift. Gruppens undren. Det vil sige at teoriens styrker og svagheder ift. Det aktuelle spørgsmål bliver tydeliggjort.

Eksistentielle moment – at møde sig selv på ny

Et eller flere gange i løbet af seminaret, kan det være nødvendigt at foretage en slags "eksistentiel landing", for ikke at forsvinde i store og luftige tanker og idéer. Facilitatoren kan guide dette med spørgsmål som "Hvad tænker du lige nu, er det klogeste i det, der er sagt i gruppen?" Eller: Hvad har mest betydning for dig, i det sagte?

Phronesiske moment – at vende tilbage til sin professionspraksis

Ved afslutningen af seminaret vil det være væsentligt at foretage en landing i praksis. Her skal vi så at sige "gå linen ud" – og spørge, hvis det vi har talt om i dag er sandheden – hvad kræver det så af mig som sygeplejerske i morgen – og hvad kræver det af min praksis (afdelingen, organiseringen e.lign.) Dertil er det vigtigt at spørge hvordan det "levende blik" for f.eks. "det gode møde med en familie" kan bevares også i dagene der kommer – samt hvilke forhold vi hver især undrer os over når vi forlader seminaret.